

Θανάσης Γεωργιάς¹

Η Οιδιπόδεια εμπειρία και ο φόβος²

Η προσέγγιση του φόβου που ακολουθεί, γίνεται, κατ' αρχήν, στη βάση της παλαιάς διάκρισης του Φρόντ μεταξύ φόβου και άγχους. Πρόκειται για μια διάκριση ευρέως αποδεκτή που την ασπάζεται και η Daseinsanalysis³.

Ο φόβος σαν αίσθημα κινδύνου και απειλής έχει ένα ειδικό αντικείμενο, ενώ το άγχος είναι μια αίσθηση απειλής επίσης, όμως αόριστη και μη ειδικής καθώς στερείται αντικείμενο.

Στο φόβο είμαστε ενήμεροι του αντικείμενου που μας απειλεί και μπορούμε να κατευθύνουμε την προσοχή μας προς αυτό. Μπορούμε να προσανατολιζόμαστε χωρικά, ώστε να κινητοποιείται μια κατάλληλη αμυντική αντίδραση που μπορεί να έχει και μια σωματική έκφραση αποφυγής.

Το άγχος όμως, μας προσβάλλει από τα νότα ή από όλες τις πλευρές με τη μια. Εδώ, οι προσπάθειες αποφυγής δεν αποδίδουν γιατί δεν αισθανόμαστε την απειλή να προέρχεται από έναν ιδιαίτερο τόπο και επομένως δεν ξέρουμε από πού να διαφύγουμε. Το άγχος συχνά οδηγεί σε συγχυτική και χωρίς νόημα συμπεριφορά, μια άκαμπτη ή αποδιοργανωμένη έκφραση, που συνδέεται με απόσυρση από τον κόσμο. Ο κόσμος τότε εμφανίζεται άσχετος και κάθε δράση και αναφορά σε αυτόν παραμένει μετέωρη. Ενώ ο φόβος οξύνει τις αισθήσεις και οδηγεί σε δράση, το άγχος παραλύει τις αισθήσεις και τις αχρηστεύει.⁴

Ενώ στη περίπτωση του φόβου η απειλή είναι συγκεκριμένη και αρκετά έως πολύ σαφής, στην περίπτωση του άγχους είναι συγκεχυμένη, αόριστη και ασαφής -σαν ένας φόβος χωρίς αντικείμενο- έτσι ώστε πολλές φορές, εκ των υστέρων, να λέμε ότι τελικά ήταν ένα τίποτα

Και στις δυο περιπτώσεις, είτε πρόκειται για φόβο είτε για άγχος, βρισκόμαστε μπροστά σε μια απειλή (είτε συγκεκριμένη είτε απροσδιόριστη) που αφορά την ύπαρξή μας.

Σε τι συνίσταται όμως αυτή η απειλή;

¹ Ο Θανάσης Γεωργιάς είναι Ιατρός-ψυχαναλυτής, εκ των ιδρυτικών μελών της “*Hellenic Society of Daseinsanalysis*” και πρόεδρος της για την περίοδο 2009-2011. Μέλος της διοικούσας επιτροπής της “*International Federation of Daseinsanalysis*” από το 2010.

² Ομιλία στην Ημερίδα της ΕΕΨΕ «*Η έννοια του συλλογικού και ατομικού φόβου στην ψυχοθεραπεία*», στις 4-11-2012

³ Daseinsanalysis: Εισήχθη σαν όρος από τον **Binswanger**, ο οποίος προσπάθησε να συγκεράσει την Φαινομενολογία, την Ψυχανάλυση και την οντολογία του **Heidegger**. Σαν ψυχοθεραπευτική κατεύθυνση αναπτύσσεται μετά τα σεμινάρια στο Zollikon (δεκαετία '60-'70), στα οποία, με πρωτοβουλία του **Metard Boss**, συμμετείχαν ο Heidegger και ψυχαναλυτές από χώρες της κεντρικής Ευρώπης. Ιδιαιρότητα της Daseinsanalysis είναι η (ερμηνευτική) φαινομενολογία και η επερώτηση των οντολογικών προϋποθέσεων της ανθρώπινης ύπαρξης.

⁴ Η φοβία, ως σύμπτωμα, θα μπορούσε να θεωρηθεί σαν κίνηση περιορισμού του άγχους σε ένα συγκεκριμένο πεδίο όπου μπορεί να είναι ορατή η πηγή της απειλής και άρα εν δυνάμει ελέγξιμη και αντιμετωπίσιμη.

Για να πάμε αληθινά παρακάτω σχετικά με αυτό το ερώτημα, θα πρέπει πρώτα να πούμε δυο λόγια γι' αυτό που απειλείται, δηλαδή γι' αυτό που εννοούμε όταν λέμε «ύπαρξη». Ας μην το προσπεράσουμε έχοντας την αίσθηση ότι αυτό που ονομάζουμε «ύπαρξη» είναι κάτι αυτονόητο, κάτι που ήδη το γνωρίζουμε πολύ καλά.

Κεντρικό σημείο για την Daseinsanalysis (Φαινομενολογική-Υπαρξιακή ψυχοθεραπεία) είναι ακριβώς η επερώτηση αναφορικά με την ανθρώπινη ύπαρξη. Ξαναθέτει το ερώτημα εξ αρχής, φροντίζοντας παράλληλα να θέσει υπό ερώτηση τις συνθήκες και τις προϋποθέσεις (δηλαδή τον χρονικό ορίζοντα) μέσα στις οποίες τίθεται το ερώτημα και μέσα από τις οποίες προκύπτει η μία ή η άλλη απάντηση.

Δεν θέλω να σας κουράσω με ειδικές έννοιες και ορολογίες της Daseinsanalysis, θα άξιζε όμως να αναφέρουμε, έστω σε συντομία, δυο τρεις από αυτές, έτσι ώστε να μπορέσουμε να παρακολουθήσουμε αυτά που θα ακολουθήσουν.

Κατ' αρχήν η εννόηση της ανθρώπινης ύπαρξης ως *Da-sein*⁵. Αυτή η λέξη υπογραμμίζει ότι το ιδιαίτερο που χαρακτηρίζει τον άνθρωπο ως άνθρωπο, συνίσταται στη σχέση του με το «είναι». Ο άνθρωπος είναι το ανοικτό, το αίθριο, στο οποίο μπορεί να εμφανίζεται «είναι», δηλαδή μπορούν να έρχονται σε παρουσία –την ίδια στιγμή- και τα πράγματα και ο εαυτός του. Επί πλέον όμως, ο άνθρωπος είναι το μόνο ον που **μπορεί να αναρωτιέται** για τον τρόπο που του παρουσιάζονται τα πράγματα και ο εαυτός του, να του γίνεται θέμα δηλαδή ο τρόπος της παρουσίας, και ακόμα, να του γίνεται θέμα (και ερώτημα) η παρουσία καθεαυτή (το ερώτημα για την εννόηση του «είναι»).

Η παρουσία δεν αφορά μεμονωμένα πράγματα ή καταστάσεις, αλλά πάντοτε έναν «κόσμο». Η ανθρώπινη ύπαρξη είναι πάντα «εν-τω-κόσμω-είναι» (*in-der-welt-sein*).

Η έννοια «κόσμος» του Heidegger, έχει ιδιαίτερη σημασία για την υπαρξιακή σκέψη και για την Daseinanalysis στην οποία την πρωτοεισήγαγε ο Binswanger. Ο άνθρωπος πάντα «είναι-εν-κόσμω» δηλαδή πάντα είναι σε ένα πλέγμα αναφορών, σε μια συνεκτική, δομική ενότητα σημασιοδοτημένων σχέσεων, στην οποία τα όντα αποκτούν μια συγκεκριμένη μορφή, παρουσία και σημασία. Είναι ένα αρθρωμένο πλαίσιο παραπομπών και συσχετίσεων των όντων που με περιβάλλουν, σε αναφορά πάντοτε με τον εαυτό μου. Ο «κόσμος», δεν ταυτίζεται με αυτό που κοινώς και πολύ ασαφώς εννοούμε ως κόσμος. Δεν πρόκειται για ένα σύνολο όντων που προϋπάρχουν, ένα ουδέτερο άθροισμα πραγμάτων, που κάποια στιγμή συνθέτουν τον «κόσμο», αλλά αντίθετα τα όντα ερμηνεύονται (κι έτσι αποκτούν μια συγκεκριμένη μορφή, παρουσία και σημασία) ξεκινώντας από τον προσδιορισμό και την τοποθέτησή τους σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, τον «κόσμο».

⁵ Dasein: Παλαιά γερμανική λέξη που σημαίνει «άνθρωπος» (αυτός που είναι «Da» δηλαδή. εδώ ή εκεί, αυτός που παρευρίσκεται). Ο Heidegger της δίνει ιδιαίτερο νοηματικό βάθος, στο οποίο προσδιορίζεται οντολογικά ο άνθρωπος ως το «ανοικτό» (το «αίθριο») στο οποίο παρουσιάζεται «είναι».

Η «ερριμμενότητα» (*Geworfenheit*) δηλώνει το γεγονός ότι το *Da-sein* υπάρχει κάθε φορά και εξ αρχής «ριγμένο» σε έναν «κόσμο», χωρίς βέβαια να μπορεί να απαντηθεί το ερώτημα «από πού» ή «ποιός» μας έριξε σε αυτόν.

Η Υπαρξιακή προσέγγιση υπογραμμίζει ότι κεντρικό χαρακτηριστικό του «εν-τω-κοσμο-είναι» -που θα πει, της ανθρώπινης ύπαρξης- (όπως και του «είναι» εν γένει), είναι το ότι υφίσταται διανοιγόμενη στον χρόνο, είναι έγχρονη, πάντοτε στη διαδικασία του γίνεσθαι, και ποτέ δεν πρέπει να ορίζεται ως κάτι το στατικό.

Ο άνθρωπος «είναι» πάντα στην δυνατότητα υπέρβασης της παρούσας κατάστασης καθώς διαμορφώνεται ως εαυτός, κινούμενος προς το μέλλον. Το να είμαι ύπαρξη (*ex-istence*), σημαίνει μια διαρκής ανάδυση με την έννοια του γίνεσθαι, μια υπέρβαση του παρελθόντος και του παρόντος με όρους του μέλλοντος. Με αυτή την έννοια, ένας άνθρωπος μπορεί να πραγματώνεται μόνον ως προβολή προς το μέλλον. Το σταμάτημα της προβολής σημαίνει σταμάτημα της κίνησης της ύπαρξης, σταμάτημα του γίνεσθαι, παύση των δυνατοτήτων και βύθισμα στην ανυπαρξία. Εάν θεωρήσουμε το ανθρώπινο ον ως μια στατική ουσία ή ως μια σύνθεση από υλικές ουσίες (στο πνεύμα των φυσικών επιστημών), δεν χρειάζεται φυσικά να ασχοληθούμε με το γεγονός ότι η ύπαρξη είναι πάντα στη διαδικασία της αυτοϋπέρβασης (έκστασης) και ούτε χρειάζεται να αναρωτηθούμε γι' αυτό. Αλλά αν κατανοήσουμε το ανθρώπινο ον ως «υπάρχον», δυναμικό, κάθε στιγμή ευρισκόμενο στη διαδικασία της ύπαρξης (*ex-istence*), τότε δεν μπορούμε να αποφύγουμε τα σχετικά ερωτήματα.

Ένα από τα σχετικά ερωτήματα είναι αυτό που αφορά την οιδιπόδεια εμπειρία, η οποία καταλαμβάνει κεντρικό ρόλο στον συμβάν της ύπαρξης.

Αλλά πως; Από πού κι ως που; **Τι δουλειά έχει το ονομαζόμενο «οιδιπόδειο» με την «διάνοιξη της ύπαρξης»;** Και στην τελική, τι εννοούμε όταν λέμε «οιδιπόδεια εμπειρία»⁶;

Ας το δούμε:

Στη Φροϋδική θεωρία, θυμίζουμε, η ανθρώπινη εξατομίκευση, ξεκινά με έναν ιδρυτικό χωρισμό από την αδιαφοροποίητη ολότητα-ενότητα της ενδομήτριας ζωής. Η δυνατότητα εξατομίκευσης πηγάζει από ένα (κυριολεκτικό και μεταφορικό) «τραύμα της γέννησης», που διανοίγει τη δυνατότητα μιας πρωταρχικής φανέρωσης της ετερότητας, μέσα από το ρήγμα, μέσα από την απουσία. Όμως, την ίδια ακριβώς στιγμή που η ετερότητα εμφανίζεται, επιτελείται η άρνησή της, καθώς το παιδί αποτραβιέται σ' έναν χώρο που μόλις κατασκευάζει, τον χώρο της «φαντασίωσης». Σύμφωνα με τον Freud, η φαντασίωση που μόλις ανατέλλει, καλύπτει το ρήγμα (π.χ. την απουσία του στήθους) και διατηρεί με έναν ψευδαισθητικό τρόπο την συνέχεια της ενότητας. Αυτή η κίνηση (δηλαδή η άρνηση της σχέσης) είναι μάλλον το πρώτο γεγονός της σχέσης. Σε αυτό το φως, θα μπορούσαμε να δούμε ό,τι ο Freud ονόμασε «πρωτογενή ναρκισσισμό», ο οποίος δεν είναι παρά μια πρωτογενής άρνηση της

⁶ Θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι το λεγόμενο «οιδιπόδειο» δεν είναι υποχρεωτικό να το κατανοήσουμε στα πλαίσια της παραδοσιακής φροϋδικής οπτικής. Είναι δυνατόν να το δούμε μέσα από την οντολογική εμβάθυνση της φαινομενολογικής-υπαρξιακής (*Daseins-αναλυτικής*) προσέγγισης.

ετερότητας. Την ώρα που ο άλλος εμφανίζεται, το άτομο τον αρνείται στρεφόμενο εντός του, στο χώρο της ψευδαισθητικής του φαντασίωσης, όπου –π.χ. η μητέρα- δεν υφίσταται ως μια άλλη από το παιδί, ξεχωριστή οντότητα. Είναι σαν να τείνει το βρέφος, να προεκτείνει και να διατηρεί την ενδομήτρια εμβρυϊκή κατάσταση και στο εξωμήτριο περιβάλλον, δηλαδή σε μια κατάσταση εκτός του ρήγματος του χρόνου.

Η σημασία του «*πατρικού ρόλου*» έγκειται ακριβώς στο ότι εμποδίζει την διόγκωση του «*πρωτογενούς ναρκισσισμού*». Η απειλή η οποία απορρέει από τον «*πατρικό ρόλο*» (όχι από τον πατέρα ως φυσικό πρόσωπο) –ο «*ευνουχισμός*» στη φροϋδική ορολογία- φράσσει τον δρόμο επιστροφής και –μεταφορικά μιλώντας- εμποδίζει την «*αιμομικτική φαντασίωση*» ενεργοποιώντας τον ιδρυτικό χωρισμό της ζωής, δηλαδή το τραύμα της γέννησης. Στο πλαίσιο του «*οιδιπόδειου*» ο «*ρόλος του πατέρα*» έρχεται ακριβώς για να ανακόψει την επιστροφή και να ενεργοποιήσει το ρήγμα και τον θεμελιώδη χωρισμό. Με αυτήν την έννοια γίνεται ο *γεννήτορας* που γεννά το παιδί ως εξατομικευμένη οντότητα και του δημιουργεί τις προϋποθέσεις να γίνει ύπαρξη (*ex-istence*)⁷.

Το λεγόμενο «*οιδιπόδειο*» θα μπορούσε να ιδωθεί σαν μια πορεία ζωής, όπου συμβαίνει ένα διαρκές παιχνίδισμα και συνομιλία και αντιπαράθεση, «*πατρικού ρόλου*» και «*μητρικού ρόλου*». Μια πορεία όπου μέσα από επαναλαμβανόμενες εμπειρίες «*πατρικού*» ρήγματος και ασυνέχειας, επαναλαμβανόμενες εμπειρίες απουσίας-παρουσίας, εμπειρίες που διαρρηγνύουν την αίσθηση μιας «*μητρικής*» αδιαφοροποίητης ολότητας-ενότητας, δίνεται η δυνατότητα να ξεπροβάλει σταδιακά ο άλλος και την ίδια στιγμή να γίνομαι ο εαυτός μου –κάτι που ποτέ δεν πρέπει να ορίζεται ως κάτι το στατικό. Μια πορεία ζωής που αφορά το διανοίγεσθαι της ύπαρξης στον «*άλλο*», που θα πει, στον «*κόσμο*», που θα πει, στη γλώσσα και στον χρόνο. Η «*οιδιπόδεια διάνοιξη*» *συμβαίνει* (*ereignis*⁸) ύπαρξη (*ex-istence*), *συμβαίνοντας* «*κόσμο*».

Ας το δούμε όμως λίγο περισσότερο, επιμένοντας στο οντολογικό βλέμμα της Daseinsanalysis:

Κατ' αρχήν, με βάση τα παραπάνω, ο «*πατρικός ρόλος*» από την φύση του γεννά στον άνθρωπο μια ανησυχία, μια έγνοια, μια κινητικότητα, καθώς, ο πατρικός ρόλος, βγάζει από την φαντασίωση της στατικότητας και εκθέτει τον άνθρωπο σε έναν αγώνα ο οποίος θέτει τον «*κόσμο*» του σε διακινδύνευση. Η διακινδύνευση μπορεί να γεννήσει ένα είδος αναταραχής.

Ο «*μητρικός ρόλος*» (ως ρόλος, όχι η μητέρα σαν φυσικό πρόσωπο) εμφανίζεται με την υπόσχεση μιας ανάπαυσης, μιας ξεγνοιασιάς, μιας ξεκούρασης, μια φαντασίωση επιστροφής πίσω στην αγκαλιά της φύσης, πίσω στην αγκαλιά της ανάπαυλας και της ησυχίας.

⁷ Αυτή η κίνηση δίνει εξάλλου στήριξη στην βιολογική οντότητα η οποία πρέπει να επιβιώσει βιολογικά, ως ατομικός οργανισμός. Η βιολογική επιβίωση δεν μπορεί να στηριχθεί στην φαντασίωση της ενότητας με ένα όλον, το οποίο καμία ασυνέχεια δεν το απειλεί και δεν το διαταράσσει.

⁸ Ereignis: όρος του Heidegger που μεταφράζεται συνήθως ως «*συμβάν*» και που σημαίνει ακριβώς την διάνοιξη «*κόσμου*».

Η ανησυχία όμως και η ταραχή είναι συχνά το τίμημα της ελευθερίας που πληρώνει ο άνθρωπος για να μπορεί να είναι (να γίνεται) ύπαρξη. Σε αυτό, το βλέμμα, η αναταραχή η απορία ο φόβος και το άγχος εμφανίζονται με θετικό πρόσημο, ως, τρόπον τινά, τα προαπαιτούμενα της ύπαρξης παρ' όλο που μπορεί να φαντάζουν ενοχλητικά και συχνά να είναι ιδιαίτερος αφόρητα.

Είναι σαφές πάντως ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί παρά να βρίσκεται και στα δυο: Το *οιδιπόδειο* περιλαμβάνει και τον «*πατρικό ρόλο*» και τον «*μητρικό ρόλο*» -δεν υφίσταται το ένα χωρίς το άλλο.

Εδώ χρειάζεται να υπογραμμίσουμε ότι η πορεία ύπαρξης που διανοίγεται στο οιδιπόδειο, δεν μπορεί να ιδωθεί σαν η πορεία του πλατωνικού ήρωα που εξέρχεται από τη σπηλιά και τις σκιές, έξω στο φως της αλήθειας του ήλιου που λάμπει, έξω σε μια τελική λύση. Περισσότερο, πρέπει να ιδωθεί (από ερμηνευτική-φαινομενολογική σκοπιά) σαν μια κίνηση από αυτό που είναι φανερό, πίσω στο αφανές και καλυμμένο του, πίσω στις σκιές, πίσω σε αυτό που δεν λάμπει, σαν μια κίνηση διαρκούς συνομιλίας και επερώτησης.

Αυτό που σταθερά καλύπτεται δεν είναι το φως της αλήθειας που λάμπει πίσω από τα πέπλα που το καλύπτουν. Αυτό που καλύπτεται είναι η απόκρυψη, η σκιά, το αφανές, που βρίσκονται στην καρδιά του εμφανούς. Αυτό που καλύπτεται είναι η ταλάντωση του μυστηρίου (Geheimnis στη γλώσσα του Heidegger) που βρίσκεται πάντα στην καρδιά της ανοικτότητας του Da-sein. Το ανθρώπινο ον γίνεται ύπαρξη στο βαθμό που διανοίγεται σε έναν διάλογο όχι με αυτό που του είναι ήδη γνωστό και εμπειρέχεται στον ήδη δομημένο «*κόσμο*» του, αλλά με αυτό που δεν είναι μια ήδη γνωστή αναπαράσταση –το άγνωστο, το υπονοούμενο, το μη ειπωθέν, η σκιά, το μυστήριο. Ίσως, ακριβώς οι παραπάνω προσδιορισμοί (το άγνωστο, το υπονοούμενο, το μη ειπωθέν, το μυστήριο) χαρακτηρίζουν κατ' εξοχήν αυτό που, μέχρις εδώ, ονομάσαμε «*πατρικός ρόλος*». Το πεδίο της σκιάς και της ανατάραξης, είναι ο «*πατρικός ρόλος*» στα πλαίσια του *οιδιπόδειου*.

Μέσα σε ποιες συνθήκες όμως το *οιδιπόδειο*, αντί για γέννηση ύπαρξης και διάνοιξη *κόσμου* γίνεται τραυματική εμπειρία και φόβος;

Ίσως, το μόνο που θα μπορούσαμε να πούμε ως προς αυτό, είναι ότι εξαρτάται από το είδος των σχέσεων που δημιουργούνται μέσα στο συνολικότερο πλαίσιο όπου λαμβάνει χώρα η «*οιδιπόδεια εμπειρία*».

Θα μπορέσει να υπάρξει ένας συντονισμός μεταξύ του «*πατρικού ρόλου*» και του «*μητρικού ρόλου*», ένας εναρμονισμός που θα βοηθά το παιδί να απαρτιώνει την εμπειρία του σε έναν «*κόσμο*»; Ή, αντίθετα, το παιδί θα βρίσκεται εκτεθειμένο σε ασύνδετα (ακατανόητα-αδιανόητα) βιώματα που θα βιώνονται διαρκώς ως απειλή για έναν διαρκώς ευάλωτο και τρωτό «*κόσμο*»;

Η αδυναμία απαρτίωσης των βιωμάτων, σε έναν «*κόσμο*» (όχι άκαμπο και στατικό, αλλά, αντίθετα, αφημένο στη ροή του γίνεσθαι), έχει να κάνει με την γενικότερη αδυναμία του συστήματος σχέσεων, του πλαισίου δηλαδή μέσα στο οποίο βρίσκεται ένα παιδί. Αυτό συμβαίνει κατ' εξοχήν όταν απουσιάζει –στον ένα ή τον άλλο βαθμό- η θεμελιώδης ανοικτότητα που απαιτείται για μια αληθινή συνομιλία.

Μια συνομιλία με αυτό που δεν μου είναι ήδη γνωστό, το νέο, το άλλο, αυτό που έρχεται και με βρίσκει και που απαιτεί ένα είδος ανταπόκρισης, μέσα από την οποία διανοίγεται χρόνος, και «κόσμος», και γλώσσα, και προκύπτει ένα μέλλον.

Ο φόβος ως απειλή προς την ύπαρξη, εκπηγάει μέσα σε ένα πλαίσιο σχέσεων, του οποίου το κεντρικό χαρακτηριστικό είναι η ελλιπής εναρμόνιση και ο προβληματικός συντονισμός του «πατρικού» και του «μητρικού» ρόλου, ο προβληματικός συντονισμός, θα λέγαμε εν τέλει, του γονιού με το βίωμα του παιδιού -ένα είδος κατάρρευσης της αμοιβαίας ρύθμισής τους. Τούτο έχει σαν αποτέλεσμα το παιδί να μην μπορεί να απαρτιώνει και να εντάσσει το βίωμά του σε έναν «κόσμο» που ρέει, και συνεπώς την έκθεση του παιδιού σε μιαν αφόρητη, κατακλυσμική και συχνά αποδιοργανωτική κατάσταση. Ένα βίωμα μπορεί να γίνεται φόβος ή τρομακτική εμπειρία όταν απουσιάζει η ανταπόκριση που χρειάζεται το παιδί για να βοηθηθεί ώστε να το αντέξει, να το νοηματοδοτήσει και να το εμπειρέξει σε έναν «κόσμο».

Το είδος της ανταπόκρισης σχετίζεται βεβαίως με την ποιότητα του «κόσμου» του γονιού, δηλαδή την δυναμική ανοικτότητά του προς αυτό που έρχεται και τον βρίσκει «από αλλού» και που διαταράσσει την πρότερη ησυχία και ισορροπία του.

Ίσως ένα αρμόζον σχόλιο ως προς όλα τα παραπάνω, βρίσκεται στις τραγωδίες του Σοφοκλή «*Οιδίπους τύραννος*» και «*Οιδίπους επί Κολωνών*». Ένα σχόλιο που έχει εκείνη την εξαιρετική γεύση που μόνο μια αρχαία τραγωδία μπορεί να δώσει. Βέβαια, χρειάζεται να έχουμε συνέχεια στο νου μας ότι οι αρχαίες τραγωδίες δεν είναι απλώς ιστορίες. Δεν είναι φτιαγμένες για να περνάει η ώρα. Δηλώνουν κάτι, δείχνουν κάτι, φέρνουν την προσοχή σε κάτι. Λένε αυτό που δεν μπορεί να ειπωθεί και προσπαθούν να εκφράσουν αυτό που δεν μπορεί να εκφραστεί. Αν δώσουμε την προσοχή που χρειάζεται, παράλληλα με από αυτό που εκ πρώτης όψεως λέγεται, σε ένα άλλο επίπεδο, κάτι άλλο θ' αρχίσει να αποκαλύπτεται. Οι αρχαίες τραγωδίες και οι μύθοι ανοίγουν πόρτες...

Η ποιότητα του «κόσμου» του γονιού, δηλαδή η δυναμική ανοικτότητά του προς αυτό που έρχεται και τον βρίσκει, σε σχέση με το παιδί, περιγράφεται και στα δυο γονεϊκά ζευγάρια δηλαδή τον Λαΐο και την Ιοκάστη (τους βιολογικούς γονείς) και τους Πόλυβο και Μερώπη (τους θετούς γονείς)⁹.

Στη πρώτη περίπτωση, ο Λαΐος (το γονεϊκό ζευγάρι) αρνείται τον χρησμό που φανερώνει τον γιο -πρόσωπο του μέλλοντος- ως τον θάνατο του πατέρα. Αδυνατεί να ανοιχτεί στον θάνατο εκείνο που θα του επέτρεπε να αναλάβει την πατρότητα, να χαρίσει δηλαδή ύπαρξη, και αποφασίζει να φονεύσει. Ως ένα ισχυρό Εγώ, υπερασπίζοντας την ακεραιότητα του «κόσμου» του, φονεύει για να μην πεθάνει, δηλαδή για να μην τον βρει ο χρόνος υπό την μορφή του μέλλοντος. Ο Λαΐος, αρνείται την έκθεση στον χρόνο και ζητά την καθήλωση σ' ένα αιώνιο τώρα, σ' ένα

⁹ Για μια λεπτομερέστερη ανάλυση, στην εξαίρετη μελέτη του Ηλία Παπαγιαννόπουλου «Επέκεινα της Απουσίας», εκδόσεις Ίνδικτος 2005.

αιώνιο εδώ. Αδυνατεί να περιπλανηθεί στο βασίλειο του ανοίκειου, της σκιάς, στο βασίλειο του θανάτου.

Στη δεύτερη περίπτωση, το γονεϊκό ζευγάρι της Κορίνθου, προσπαθεί να προστατεύσει το παιδί (τον Οιδίποδα) αποκρύπτοντάς του την πραγματικότητα. Ακόμα και όταν αρχίζουν να πυκνώνουν οι ψίθυροι που φτάνουν στα αυτιά του Οιδίποδα ότι δεν είναι οι αληθινοί γονείς του, εκείνοι προσπαθούν να του διατηρήσουν μια ψευδαίσθηση ησυχίας και αδιατάρακτης ενότητας -δηλαδή μια κατάσταση εκτός χρόνου...

Ο δρόμος που επιλέγει ο Οιδίποδας προκειμένου να αντιμετωπίσει την ανατάραξη και τον φόβο, είναι η δημιουργία ενός ισχυρού Εγώ, που με την δύναμη της θέλησής του και του μυαλού του παίρνει την κατάσταση στα χέρια του...

Γίνεται δηλαδή, χωρίς να το ξέρει, ένα αντίγραφο του πατέρα του, του Λαΐου...
